

RESSONS D'OCITÀNIA

Butlletí del Casal Català de Tolosa de Llenguadoc n° 4 Juny 2005

Casal Català



Tolosa de Llenguadoc

SUMARI

P. 1

Editorial.

P. 2 i P. 3

Entrevista a Eric Fraj

P. 4 i P. 5

Notícies del Casal

P. 6 i P. 7

Entrevista a François Godicheau

P. 8

Homenatge a Miquel Martí i Pol

P. 9

Lluís Llach a Tolosa

P. 10 i P. 11

Entrevista a Marc Valls

P. 12 i P. 13

El Català als Pirineus Orientals

P. 14 i P. 15

Entrevista a Susanna Rafart

P. 16

Andrea Camilleri

Editorial

Diversitat i relacions institucionals

La diversitat ha estat la tònica de les activitats de la nostra entitat en aquesta primera part de l'any 2005 que es clouen a la fi d'aquest mes de juny amb la 54 a edició de l'Aplec de la Sardana. Les conferències i xerrades han debatut temes tan diversos com la història de Catalunya a través de la presentació del llibre «República i revolució a Catalunya» de l'historiador François Godicheau o l'evocació de la vida a les presons franquistes a càrrec del nostre consoci Àngel Fernández, narrador en el seu llibre «Rebel», que tanta acollença va tenir, dels esdeveniments que el duren a conèixer aquell univers sobre el qual fa un treball de memòria. També va fer acte de presència la biotecnologia amb la problemàtica dels OGM o transgènics de la mà d'en Marc Valls, jove investigador català que treballa en un laboratori de Tolosa i la poesia amb una presentació de la creació poètica per Susanna Rafart i la lectura d'alguns dels seus poemes.

Altrament, el Casal s'ha associat amb altres entitats del barri de sant Cebrià com «Les Arts Saint-Cyprien» que organitzà a «l'Hôtel-Dieu» una exposició de fotografia dedicada a l'escola barcelonina «Grisart» amb alguns actes paral·lels i entre ells una presentació de la història de Catalunya duta a terme per la nostra entitat. També s'ha participat en els «aperitius lingüístics» i en la «prima de las lengas» o fòrum de les llengües, ambdues activitats destinades a fer conèixer al públic tolosà la diversitat lingüística i cultural.

Un any més bastants dels nostres socis feren el Dictat de Català organitzat per la Regidoria de Cultura de la Vila de Perpinyà i alguns dels alumnes o ex-alumnes de les classes de català presentaren diversos nivells del CIC (Certificat Internacional de Català) que organitza l'Institut Ramon Llull, concretament quatre (bàsic, elemental, intermedi, suficiència) dels cinc existents. Cal destacar també l'èxit de l'excursió a Catalunya-Nord amb les visites en català del centre històric de Perpinyà, a càrrec de l'Oficina de Turisme i de l'abadia de Sant Miquel de Cuixà, amb, al mig, una pausa gastronòmica a Vinçà, consellada per la Casa de la Generalitat de Perpinyà que ens va donar el seu suport logístic per a aquesta sortida: en tornar a Tolosa la satisfacció era unànime.

Recordem, en fi, que el Casal fou representat pel President i el Vice-president a Girona del 8 al 12 de febrer d'enguany a la trobada de Casals Catalans d'arreu del món en què la Generalitat dugué a terme una sèrie d'activitats en forma de tallers informatius i participatius a fi i efecte de contribuir a donar més eficàcia a les actuacions dels Casals i més fluïdesa als ajuts que reben d'un govern que s'excusà dels retards haguts en el 2004, imputables als canvis polítics i afirmà el seu compromís i la seva voluntat de continuar el camí fressat per l'anterior majoria política, de recolzament a aquests centres de difusió i irradiació de la cultura catalana que constitueixen els casals i centres catalans disseminats arreu del món.

Amb la col·laboració de:



Generalitat de Catalunya
Secretaria de Cooperació Exterior

Butlletí del Casal Català de Tolosa de Llenguadoc

7 rue des Novarts - 31300 Toulouse Telèfon: 05.61.59.61.02 - Fax: 05.62.48.59.71

web: <http://casal.catala.free.fr> - E-mail: casal.catala@free.fr **Director:** Pere Gamisans **Consell de redacció:** Lúcia Saura, Pere Gamisans, Joan Parera **Col·laboradors:** Carme Badia i Puig, Magali Prat, Ariane Giorgetti, Mireia Baeta.

Assessorament Lingüístic: Maria Gamisans **Impressió:** Espace Repro Toulouse.

“El concert amb Llach va ser com un somni”



Fraj es guanya la vida com a professor de filosofia a l'institut Pere d'Aragó de Muret.

Icona de la cançó i de l'occitanisme, Eric Fraj, que té 48 anys i en fa més de trenta que trepitja escenaris, acaba de treure el disc *Arranca-me* (2004). Fem l'entrevista a casa seva, als afores de Carbona, a Volvestre. Fa pocs dies del concert a la sala Nougaro, el 15 de gener, i encara li dura l'emoció. Parlem en català, i en el seu català hi ressona el valencià que va aprendre de l'avi.

Com va anar el concert?

Va ser un gran moment, excepcional: crec que jo mai havia cantat d'aquella manera.

Què representava per a tu cantar amb Llach?

Cantar amb algú que admires des de fa més de trenta anys és extraordinari. Estava molt emocionat. I a més Llach és fantàstic: senzill, càlid, obert a la gent. Amb aquest espectacle es van esborrar de cop, “d'un buf de tramuntana”, totes les humiliacions que pots viure com a cantant marginal. Per a mi va ser com passar a un grau superior.

Professionalment parlant?

I també per a la meua vida. Fent un duet amb Llach vaig veure que podia estar a aquell nivell, que podia ser un altre Eric Fraj: un Eric Fraj més fort.

Llach t'ha donat força?

Força i confiança en les meues capacitats. Estàvem en un estat de superació gràcies al públic, però també gràcies a Llach, que va considerar-me un igual, un amic amb qui fa música. I això per a mi va ser una revelació i un alliberament. Aquest concert m'ha fet veure que puc fer més, i millor.

Ja us coneixíeu, amb Llach?

Haviem parlat fa uns 20 anys a Pau, però ell no es recordava de mi.

O sigui que el duet el vau improvisar el mateix dia!

El mateix dissabte vaig demanar a Llach si volia fer un duet i va dir que sí. Va ser la primera gran alegria del dia! A la tarda vam assajar i a la nit va sortir molt bé. Va ser com un somni!

Hi hauria d'haver més contacte entre músics catalans i occitans?

És clar! Ja n'hi ha, però hauríem de parlar més, de veure'ns més. I potser treballar junts, gravar junts, fer concerts junts. El que és veritat és que els catalans ens poden ajudar més que no nosaltres podem ajudar-los a ells. Els catalans ja ho fan molt, directament o través de la Generalitat o el CAOC (Centre d'Agermanament

Occitanocatalà), però nosaltres estem desbordats de feina, i no tenim gaire temps per viatjar, anar a concerts, presentar-nos...

La funció del centre cultural Le Moulin és aquesta, no?

Sí, però no tots els artistes occitans tenen el temps, i l'energia, per anar a conèixer els seus col·legues catalans quan vénen a Le Moulin. Però a poc a poc crec que les coses es poden fer. A mi m'agradaria molt continuar la col·laboració amb Llach... Quan vulgui ell!

Tenir París tan lluny és una dificultat per als artistes d'aquí?

Sí, desgraciadament. Tenim alguns èxits fora de París, però és més difícil. Anar a París, però, és una elecció que un occitanista no pot fer, perquè del que es tracta és de crear centres de cultura viva, forta, aquí, a les regions. I crear contracapitals.

Quasi res!

És una aposta fenomenal i terrible, perquè és una lluita desequilibrada: per un costat hi ha l'Estat francès i per l'altre hi ha unes llengües “regionals” moribundes.

No seria més viable canalitzar aquesta aposta a través de la política?

És quasi impossible. Ho vam provar i no funciona. El més eficaç és entrar dins un partit polític francès i intentar canviar les mentalitats des de dins. Però el nostre combat també ha de ser molt cultural, en el primer temps, perquè hem d'impedir la mort de la llengua, de la cultura: el combat cultural és urgent! I d'altra banda la gent no està preparada pel combat polític.

Per què?

La tradició jacobinista és tan forta des de fa segles que la gent ha assimilat el centralisme, l'afrancització. La burgesia no se sent occitana ni occitanista com a Catalunya i el poble que encara parla occità té vergonya d'ell mateix. La majoria ja no el parla, només la gent gran té l'accent, però molts joves ni això: tenen l'accent del nord, de la tele.

Part de la teva feina és dignificar l'occità.

Sí, per això crec molt en la cultura i la pedagogia. Tenim un combat en el món de l'ensenyament, fora de l'Estat i també dintre de les estructures estatals. I hem de convèncer la gent favorable a la cultura però que milita en partits hexagonals: és amb aquesta gent que hem d'avançar cap a una França plural, perquè una Occitània independent és una utopia. El combat és difícil, i llarg.

Et sents sol en aquest combat?

No em trobe sol, perquè d'occitanistes n'hi ha molts, sinó sovint en la dificultat, que és diferent.

A l'hora de convèncer no occitanistes, un argument a favor pot ser la necessitat d'arrelar-se en un lloc?

Sí, i tant, però hi ha dos altres arguments. El primer és afectiu, perquè el record de la llengua dels avantpassats, de la llengua dels avis, encara és present en molta gent.

I el segon argument?

És polític: reivindicar i crear una França pluralista, que també pot interessar a estrangers i francesos que estan tips de la uniformització. El repte és crear lligams amb la gent. Hem de fer un treball d'explicació perquè hi ha gent que encara no sap que el patuès és l'occità, molta gent que no entén què volem. Però també hi ha un treball de creació i un treball polític: parlar amb els partits, els sindicats, l'Estat... hem tingut progressos però no prou.

Falten plataformes des d'on ser escoltat?

Sí, és clar, plataformes per a tothom que vol produir en occità! D'estructures n'hi ha, però la dificultat per a l'Institut d'Estudis Occitans, per exemple, és l'espai immens. I a més la majoria dels militants tenen un ofici i són occitanistes quan poden. No tenim diners, ara comencem a tenir ajudes institucionals, però petites.

Com et condiciona aquesta realitat a l'hora de crear? És un estímul o una limitació?

Totes dues coses: és un estímul perquè hi ha molta feina per fer i alhora un obstacle per la falta de plataformes, de diners, de persones... A més, hi ha gent que ens posa entrebancs perquè hi estan ideològicament en contra, tot i que la majoria és per ignorància i per por. Perquè també cal dir que el moviment cultural occità no fou sempre de qualitat. Els cantants, i jo el primer, quan vaig començar no era músic, i cantava per

militància, però era fatal.

I això ha tingut unes conseqüències.

Els cantants eren portaveus polítics, i a la gent de fora els cercles occitanistes no els atreia l'estètica d'aquella música.

Com ha canviat, la música?

Des dels anys 80 hem de fer qualitat: si no ens quedem al gueto. Així, la dificultat ens estimula i ens força a fer qualitat, a buscar. Però la situació de l'Estat francès és una cursa d'obstacles... És clar que si nosaltres fóssim una font de diners això canviaria!

Quines contrapartides té aquesta situació?

Moltes vegades tenim el goig d'estar amb uns amics fidels, amb la certesa de tenir raó, i de caminar amb gent que no es deixa portar per la ideologia dominant. Però és difícil quan tens la sensació de no poder eixir del gueto. Hem d'eixir del gueto! Hem de connectar amb la gent de base i no sols amb estudiants d'occità i occitanistes. L'aposta és repopularitzar el nostre combat.

“Canto en quatre llengües perquè és el que sóc”, vas dir al concert en referència a l'occità, el català, el francès i el castellà.

M'agraden molt les llengües: les de la infància, les del cor. De petit vaig aprendre el francès, l'occità, el castellà i un poc de valencià amb el meu avi, que després vaig millorar a la universitat. A més, ma mare és flamenca, o sigui que sempre vaig sentir diferents llengües a casa.

L'únic català de la família és l'avi?

L'avi patern: el fundador de la línia dels Fraj d'aquí.

Per què va emigrar a França?

Perquè no volia fer la mili al Rif. En aqueixa època la mili durava tres anys i es feia al Marroc. Ell no va voler, i va voler viure fora de la misèria. Era teixidor a Alcoi i va venir a peu fent València-Barcelona-Puigcerdà-l'Avelanet, un poble de l'Arieja.

Ha estat una persona molt important per a tu.

Sí, a mi em va interessar mon avi. Ell amb l'àvia parlava occità, i amb mi castellà. Però el primer cop que vaig anar a Alcoi de vacances, de petitet, ja em vaig adonar que parlaven una altra llengua, una llengua que el meu avi també parlava! I a partir d'aquí li vaig demanar que em parlés en valencià.



El cantant amb la seva dona, Aurore, i la seva filla, Sarah.



Al músic li agrada explicar que *fraj* és 'freixe' en aragonès.

Quina de les “teves” llengües trobes més musicable?

El català. L'occità m'agrada, però el so és més fàcil en català, més agradable. La u francesa de l'occità, per exemple, no m'agrada. Prefereixo la u catalana: és més dolça.

Què t'impulsa a fer versions en català de cançons franceses?

La sonoritat! M'agrada més cantar “Pobre de jo” que no pas “Pauvre Rutebeuf”. En francès no sona tan bonic! És que el català és molt expressiu. I la força de Llach, per exemple, també és la força de la seva llengua i de la manera molt personal i sensual amb què ell la canta. Sempre tinc la impressió que per a ell és un gran plaer cantar la seva llengua, assaborir-la.

Un plaer que Eric Fraj tampoc vol deixar d'assaborir: actualment prepara un espectacle en català en homenatge a l'avi Fraj, la soca d'aquest freixe que ha fet arrels a Occitània i ja va per la quarta generació.

CARME BADIA I PUIG

El disc *Arranca-me* (Nord-Sud, col·lecció Paratge, 2004,) es pot trobar a l'Fnac i a “Cultura”. Aquest treball ha rebut el “Coup de coeur” de l'Académie Charles Cros de París.

Notícies del Casal

El nostre consoci Ferran Ayala ha rebut darrerament el Premi Batista i Roca, atorgat per l'IPECC (Institut de Projectió Exterior de la Cultura Catalana) per la seva tasca de difusió de la realitat catalana a través del programa de ràdio "La Veu dels Països Catalans", patrocinat pel Casal Català. Des de la redacció de Ressons l'en felicitem.



Pels volts de Nadal el Casal Català va rebre la visita de TV3 i del seu programa Tarasca els realitzadors del qual, un cop la feina feta, es van entaular amb nosaltres. La fotografia demostra que els va provar força!



El grup del Casal amb la nostra guia la Nati, de l'Oficina de Turisme de Perpinyà, que, amb competència i simpatia, ens féu revivre en català la història de la capital rossellonesa a través dels seus monuments. A la tarda el pare Daniel Codina ens va fer molt amena la visita de l'abadia de Sant Miquel de Cuixà.

El nostre consoci i alumne de les classes de català de perfeccionament del dilluns Eric Rey ens va deixar durant les vacances de Pasqua, víctima de la seva afecció a la muntanya. Des d'aquestes ratlles volem reiterar a la seva família el nostre més sentit condol. Els seus companys de classe, de la mà d'Ariane Giorgetti, han volgut fer a l'Eric l'homenatge dels mots que segueixen:

Adéu, Eric.
L'Eric Rey ens va deixar sols.
Penso en la seva família, en els seus amics.
I després em demano com farem dilluns a les 6 de la tarda...
No el veurem més quan arribava amb la seva gorra... i el seu somriure tan càlid, l'esguard d'home bo. Abans de la lliçó, parlàvem i ell parlava sempre de la muntanya, de la seva muntanya.
Era sensible, tímid, tenia el sentit de l'humor, i sempre somreia.
Adéu, Eric, et trobarem a faltar.

Els alumnes del curs de català.

Dictat de català

Un any més el Casal Català va participar en el Dictat de Català que organitza la Regidoria de Cultura Catalana de la Vila de Perpinyà en col·laboració amb el Centre de Documentació i d'Animació de la Cultura Catalana (CDACC) i altres entitats nord-catalanes. El dictat es va fer a la Universitat de Tolosa simultàniament al seu desenvolupament a Perpinyà. Recordem que el dictat sempre es fa en unes dates properes a la prohibició (2 d'abril de 1700) de l'ús oficial de la llengua catalana a Catalunya-Nord per un edicte del rei de França, Lluís XIV. Aquesta imposició marcà l'inici de la decadència del català que a hores d'ara continua marginat i el dictat, que té molts participants, és una reivindicació més per una normalització de la llengua a Catalunya-Nord.

El text d'aquest any, obra d'en Pere Verdaguer, que va ser sotmès a la perícia dels participants, és el següent, que recull un tema, el referèndum entorn a la Constitució Europea, que ha estat actualitat a l'Estat francès enguany:



Carne Padia



Carne Padia

Els nostres vint-i-dos consocis que decidiren haver-se-les amb l'ortografia catalana, en ple esforç.

REFERÈNDUMS

Hom consultarà aviat, a França, el poble per tal de saber si aprova o si al contrari rebutja la constitució europea. A Espanya, ja s'ha fet, i el sí ha guanyat, per bé que no pas triomfalment. I al Principat de Catalunya, les reticències han estat encara més grans. Què n'hem de pensar de tot plegat, els nord-catalans? No donarem consells, cadascú essent prou gran per saber el que ha de fer. Però, si ens ho permeteu, farem unes reflexions pel nostre compte. Tampoc, és cert, no inventarem res de nou; tot ha estat dit i es repetirà al curs dels propers mesos.

Les respostes a la consultació a la vista no es faran en realitat sobre la constitució mateixa, que pocs haurem llegit, ja que, amb els seus centenars de pàgines, és la més llarga i la més il·legible del món. Hom votarà sobretot a favor o contra la política dels governs de torn a cada país, tots ells unànimement favorables al sí, i hom votarà en funció del que la nova Europa hagi fet o desfet a cada ciutadà. Cadascú sap on li prem la sabata. Encara que, curiosament, en un temps en què tothom té la democràcia a la boca, sovint la major practiqui l'abstenció, no sentint-se al·ludida pel problema polític més transcendent de l'hora. Vegem, tanmateix, els pros i els contres.

Tothom agraeix als fundadors d'aquesta Europa llur bona idea, que fa difícil la repetició d'unes guerres que han aniquilat un fotimer de milions de persones i n'han baldat una munió d'altres. Però són innombrables també els que veuen amb tristor que l'Europa que hom els endinya és la

del gran capital i no pas la del progrés social. Pel que fa a aquest darrer, caminem, més aviat, a recules, com els crancs. Al revés del que pronosticava un President de la República francès, la dita Europa no ha fet disminuir l'atur, ans al contrari les deslocalitzacions que continuen enfosqueixen dia rere dia encara més el panorama. Cada vegada hi ha més pobres, de solemnitat o no, que van a parar la mà als restaurants del cor i han de recórrer a la caritat, a l'al·moina i als subsidis. I els que, com nosaltres, comptaven que es faria l'Europa dels pobles, veuen que el que es basteix és tan sols l'Europa dels estats constituïts, la qual deixa els catalans i la seva llengua al llibre dels perduts. Quan clamem que som deu milions i escaig, ens fan passar amb noves i raons.

Ara bé, és també lícit d'al·legar que l'evolució del món que observem és deguda més a la globalització, al liberalisme esponentós i al lideratge dels Estats Units que a la gestació de la pobra i vella Europa. Pels nostres polítics impotents a canviar de rumb i a parar els peus a la gola del diner, l'Europa que ens van parir podria representar una sortida, la taula de salvació que els manté llurs prebendes i llurs bones mesades. No és impossible, val a dir, que en el món despietat que s'està afaçonant, el reforçament constitucional d'Europa constitueixi, de bon de veres, una manera de consolidar els cossols del casal, que altrament se'n podria anar en orris. No és impossible, però no ens ho acabem de creure.

“Buscant qui reprimia i qui era reprimat durant la Guerra Civil es desdibuixen les etiquetes polítiques”

Historiador brillant i apassionat, professor a la Universitat de Tolosa-Lo Miralh, François Godicheau, de 33 anys, és autor de *La Guerre d'Espagne. République et révolution en Catalogne (1936-1939)*, publicat recentment. Aquest llibre és fruit de la tesi que va fer durant quatre anys, dos dels quals va passar a Barcelona, on va aprendre el català.

D'on et ve l'interès per la guerra civil espanyola?

Del castellà com a assignatura predilecta i la confluència amb la història d'Espanya, i del film *Mourir à Madrid*, de Frédéric Rossif. Em va impactar tant que em vaig posar a llegir i el conflicte em va atrapar. Sempre perdien els meus! A més, a la meua ciutat, Trelazé, prop d'Angers, hi havia bastants refugiats i jo tenia coneixement de la guerra i interès pel miratge de la revolució. A 20 anys és molt atractiu!

Sempre perdien “els teus”?

Em sentia del cantó republicà: del poble enfront de l'exèrcit, l'Església i les elits tradicionals. I encara penso que la guerra no va ser un fet neutral ni obra del destí, sinó fruit d'un cop d'Estat contra una República legítima.

Al llibre dius que ser francès et dona avantatge.

Sí, perquè no he viscut ni la càrrega memorial de la Transició ni l'imperatiu d'haver d'explicar una història reconciliadora, i això és una exterioritat molt important.

Per poder ser objectiu?

Un historiador no és mai objectiu: ha de ser rigorós i prou, i respectar unes normes.

Per exemple?



La capacitat d'afinar les preguntes, perquè la història és això: fer preguntes als arxius. Durant la Transició, com que l'esperit de l'època era “sortim-ne en pau i mantinguem la convivència”, hi va haver una actitud cap al passat que va determinar unes preguntes i en va impedir d'altres, que ara es fan.

I es fan a Espanya?

Sí, jo no sóc un cas aïllat! Ni tampoc sóc l'únic que diu que la data del final de la guerra no és l'abril del 39. Els millors llibres que surten ara a Espanya tracten de l'aspecte repressiu i justament demostren que abans i després de l'abril del 39 passa el mateix.

L'abril del 39 no és cap frontera.

I aquí també hi ha el fet que no he estat víctima d'una educació tendent a despolititzar el conflicte. La Transició el va anomenar “guerra fratricida”, és a dir, guerra absurda entre germans que es van matar per raons que val més oblidar perquè són “dolentes”, ja que els van fer combatre entre ells. I així es descarten del tot les raons politicosocials!

Va ser una guerra de classes?

Sí, però també una guerra molt mediatitzada pels temes i la configuració dels camps polítics de l'època: nazisme, feixisme, etc. i una guerra al voltant de les institucions. A part del component de guerra civil, de guerra social, les institucions estan



Godicheau també és autor de *Les mots de la Guerre d'Espagne*.

enmig de la lluita, a favor o en contra de la República. La qüestió institucional és central en les discussions entre revolucionaris i no tan revolucionaris.

Quin pes hi té el factor de classe?

D'una banda hi ha una determinació de classe: pobres contra rics, elits contra obrers, jornalers contra propietaris, però de l'altra una indeterminació de classe. No es pot dir “tal persona anirà a tal bàndol”, perquè amb l'alçament de Franco una part del poble ras està amb ell i una part de les elits està amb la República. El millor exemple n'és l'exèrcit, que es divideix en dos.

Tots dos bàndols eren, doncs, interclassistes?

Sí. En el bàndol republicà hi ha ERC, que és un projecte interclassista, com també ho és la República. I en el camp franquista, tot i que l'objectiu és aixafar el moviment obrer i fer ressuscitar la jerarquia social tradicional, hi ha el vessant corporativista de la Falange, que és interclassista perquè nega la lluita de classes.

Abans deies que fer història és fer preguntes als arxius. Quines preguntes els vas fer tu?

És de mal dir, perquè les preguntes es multipliquen i són diferents al principi del final. Al començament tenia indicis d'una repressió contra els anarquistes després del maig del 37, més àmplia que

Entrevista a François Godicheau

la repressió contra el POUM, i ho volia investigar. Vaig trobar llistes de presos. I van sortir més preguntes: per què aquestes llistes?, per què aquesta repressió enorme contra gairebé 4.000 empresonats?, per què no es va arribar a saber mai?

No es va arribar a saber mai?

No, per què cap llibre en parla. Es parla de la repressió després del maig del 37, però sense concretar.

Vas ser el primer a fer aquesta llista?

Sí. El que es deia era que havien delmat el POUM, que havien processat la direcció, que havien matat Andreu Nin, que a la CNT hi havia hagut assassinats de militants... Però no s'esmenta una repressió de gran abast, de milers de presos. No sortia enlloc, tot i haver-hi els arxius a l'abast!

Perquè no hi havia la pregunta!

Exacte! La qüestió és que amb aquelles llistes em vaig adonar que la gran majoria havien sortit il·lesos de la presó, sense condemna, i vaig pensar: qui va ser l'impulsor d'aquesta repressió?, qui va sortir de la presó, i per què?

Quan en van sortir?

Van entrar a la presó durant el 37, i molts en van sortir el mateix any i també molts entre març i abril del 38, justament quan la CNT torna a entrar al Govern.

Hi van ser poc temps, per tant.

Sí, i alguns només uns dies. Però hi havia moltes preguntes en l'aire. Per exemple, a qui es reprimia: a la CNT o a una part de la CNT? I em vaig adonar de la dificultat de saber com es triaven les persones, si és que es triaven, i que el tema dels presos era una font de conflicte intern.

Què més vas descobrir?

Al final ja no sabia què era un anarquista, perquè un militant de la CNT no era forçosament anarquista. Un anarquista que havia anat a la presó era més anarquista que un que no hi hagués anat? Aquest era el problema: es desdibuixaven les etiquetes polítiques buscant qui havia estat reprimat i qui havia reprimat.

Qui reprimia?

Primer vaig pensar que era el PSUC per l'enfrontament amb la CNT, però vaig descobrir que ERC hi havia tingut un paper important. Ara bé, un policia del PSUC quan arresta un anarquista ho fa perquè és policia o perquè és del PSUC? No vaig pensar en termes d'agents de

partits, sinó d'individus, que són més complicats. I això canvia molt la manera tradicional d'abordar la guerra. Mirant els arxius veus que molta gent era d'ERC i de la CNT alhora, o que passa del POUM al PSUC després del 37 o que passa del PSUC al POUM, del POUM a la CNT, i no sempre per salvar-se dels arrestos... Hi ha recorreguts individuals, i això és molt interessant.

I interminable!

Sí, però el que és interessant és que els recorreguts individuals tenien raons, valors. Jo sempre dic que la història tal com s'ha explicat, de blocs i estructures, és deshumanitzada, perquè veus la gent com a masses. I els descendents dels que van viure la guerra no poden integrar la història de la família en la gran història! I el que fa la història de la repressió avui és precisament això: que la gent es pugui fer seva la gran història. Abans només es feien llistes de morts, s'insistia en llistes de presos perquè s'havia d'arribar a una mena de pau de les xifres: en un bàndol tants, i en l'altre tants.

Les xifres només són el començament.

I a part la repressió no són només els morts! Ara també es fan llistes de morts per completar les que ja teníem i s'explica com es reprimia en general, però sobretot s'expliquen històries de vida. Són les històries de la presó, per exemple, molt més terribles perquè no tenen la fredor de les xifres.

Què ensenya aquesta història a partir de vivències?

Durant molt temps semblava que tothom prenia part per una opció del principi al final. I no: hi va haver canvis, retrocessos, gent que va creure en la revolució de l'agost a l'octubre del 36 i després va deixar de creure-hi i va intentar salvar-se. És el que intento explicar. I em sembla que això no es pot veure bé si es conceben blocs: s'ha d'entrar en els blocs! I heterogeneïtzar el que era homogeni. I només arribem als actors, als aspectes insegurs de la guerra, als dubtes ("vaig a la guerra o no"; "surto de casa o no"), a una història que s'acosta a la demanda de la gent.

S'ha dit que el preu de la Transició és la desmemòria voluntària.

Sí, perquè la gent tenia por d'una altra guerra, i aquesta por va ser molt instrumentalitzada pel franquisme. Aquesta por vol dir que es veia la guerra com una cosa possible en el present, i no tan lluny en el passat. Això ve del fet que la guerra es va estendre més enllà

del 39: durant molt temps es va viure en un àmbit de guerra, de "vençuts" i "vencedors", de "rojos" i "nacionals". Ara, la generació que s'ha criat amb la Transició no entén per què la gent actuava com actuava, i les referències ideològiques com "feixistes", "antifeixistes", "comunistes", "nacionals", no els diuen gran cosa. I aquests joves es pregunten "com pensava l'avi?", i veuen la gent d'aquella època com a gent estranya. I el que és estrany és proper al que és estranger. Un amic meu historiador diu que hem de considerar el passat com un altre país.

Per què?

Perquè quan vas a l'estranger per parlar amb la gent has d'aprendre l'idioma. Per estudiar els anys 30 has d'aprendre l'idioma dels anys 30.

Parlem, per acabar, del concepte de nació. És una entelèquia?

No més que les religions! La nació és una comunitat imaginada amb creients i diversos graus de creença, màrtirs de la causa, fanàtics i institucions en les quals es reconeix la societat.

Si la nació és una cosa imaginada, què és Catalunya?

És una cosa diferent segons qui contesti! Si dic "Catalunya és una nació" faig existir la nació catalana. I sóc un més que creu que Catalunya és una nació. Si dic "Catalunya és una regió" prenc partit, perquè estic dient que no és una nació. Però de fet penso que Catalunya sí que és una nació, perquè hi ha força gent que ho creu.

Carme Badia i Puig



L'Argentina i Itàlia són altres països que interessin l'historiador.

Homenatge a Miquel Martí i Pol



Homenatge a Miquel Martí i Pol

Ens has deixat orfes de la teva mirada
ara, que has emprès el camí del cel
lluny com ets, i sempre a prop.

Qui farà ara de veu del poble?
Qui, com tu, serà capaç de cantar
a la llum plàcida de la tarda,
a la joia de viure,
al valor d'un bri d'esperança?

Qui ens cantarà ara?
Sempre afanyats i cecs,
orfes de la teva mirada,
presoners d'un temps absurd.

Però encara hi ha la tarda
per adscriure-hi, amb el teu vers
profund i tendre, el teu goig,
i amb el nostre, el teu record.

Mireia Baeta



Esports:

Bona temporada del Barça que a més de guanyar la lliga estatal de futbol és de bell nou campió d'Europa d'handbol i d'hoquei. Felicitem l'entrenador Rijkaard pel seu parlament en català al Camp Nou i esperem que l'ús que ha fet de la llengua del país durant la festa del títol no sigui una excepció.



Per menjar i ser servit amb originalitat als Països Catalans
una adreça de bon recordar:

El Pagès del Coscollar

Camp de Tir
Bellpuig d'Urgell
Tel. 973 25 10 82 i 655 02 43 63

Per menjar o prendre cafè amb sabor català
a prop de Tolosa també s'hi pot anar:

Un autre café

1 quai Pierre Cornus
Muret
Tel. 05 61 41 77 52
Fax 05 61 41 59 84

El millor Lluís Llach

“**F**er un recital a la meva edat, als 56 anys, és explicar la pròpia vida”. Així va introduir Lluís Llach el concert del dia 15 de gener a la Salle Nougaro. A l'escenari l'havia precedit un altre veterà de la cançó, Eric Fraj, que va presentar el seu últim treball, *Arranca-me*. Llach, en canvi, es va estimar més recuperar temes antics, fins i tot dels seus començaments, tal com ja els havia recollit, reversionats, al disc *Nu* (1997). Temes que evoquen l'escola franquista, l'afusellament de l'anarquista Puig Antich, la repressió del poble i la cultura catalanes, la descoberta d'una sexualitat “dubtosa”, l'amor malgrat tot a la vida (que, com diu Llach, és un aprenentatge), la denúncia dels criminals que declaren guerres “legitimats per una democràcia”, l'homenatge a poetes com Miquel Martí i Pol.

Llach va voler explicar una anècdota a propòsit de la seva cançó més coneguda, *L'Estaca*, que també va interpretar. Escrita durant el franquisme, la censura no la va comprendre i la hi va deixar cantar durant un any. Després la van prohibir, i va ser la manera que la gent la comencés a cantar i que a Lluís Llach se li obrissin les portes a l'estranger. D'aquella època té un gran record de ciutats com Perpinyà, Tolosa, París o Montpeller, on va entrar en contacte amb l'exili republicà i amb “persones de gran dignitat”.



Eric Fraj i Lluís Llach, després del concert a la sala Nougaro.

Més compromès que mai, més enèrgic que mai, més ell mateix que mai, Lluís Llach, tot sol, amb només la veu i el piano, va donar-se en un dels millors concerts que el públic tolosà recordava. “No us veig, però us sento”, va dir el cantant en referència als espectadors, que van aplaudir fins a forçar dos bisos, un dels quals va ser un duet amb Fraj. Acabat el concert, Lluís Llach va saludar els seguidors que l'havien estat esperant. Amb la ja característica gorra i un aspecte que de tan senzill sembla desvalgut, veies l'home que després de l'esforç —perquè continuar sent un mateix amb tanta força és un esforç— no negava el somriure, o per dir-ho com ell, la “tendresa”, a ningú.

Carme Badia i Puig

LA VEU DELS PAÏSOS CATALANS

Ràdio Occitània

98,3 Mhz

60 rue d'Assalit

31500 Toulouse

05.61.80.40.40

Emissió diària en català, patrocinada pel Casal Català. Tots els dies de les 16 a les 17 hores Ràdio Occitània, dins la dinàmica actual, recorda a tots els socis del Casal Català, que tots els dies de la setmana, de les 23 a les 2 hores del vespre, emet el programa d'informació de CATALUNYA RÀDIO, en la seva integritat, mercès al relleu que es fa automàticament per mitjà del satèl·lit.



Carne Badia

“Sabem moltíssimes coses, però seguim sense saber res de les grans preguntes”

El científic amb una planta de tabac, resistent al bacteri. [¿?]

Marc Valls i Matheu (Santa Eulàlia de Ronçana, 1971), doctor en Biologia, és un dels pocs científics de casa nostra que viu de la recerca. Ha estat investigador del Centro Nacional de Biotecnología, a Madrid, durant quatre anys, i ara és a Tolosa (França), on estudia un bacteri que mata, entre altres plantes, les patateres.

El Laboratori d'Interaccions Plantes-Microorganismes, als afores de Tolosa, tocant al canal del Midi, és on treballa Marc Valls des de fa un any. Em rep content, diu als companys que sóc del seu poble i tot seguit m'ensenya una placa on hi té el “seu” bacteri, el *Rolstonia solanacearum*.

Aquesta bestiola mata patateres.

És un dels pocs bacteris capaços de matar tant una patatera, com una tomaquera, com un plataner tropical o una col. És interessant d'estudiar precisament perquè és tan patògen.

Actualment no hi ha remei?

No. És un bacteri dels països tropicals i subtropicals. A Europa no n'hi ha; per això treballem en condicions d'esterilitat, perquè no s'escampi per aquí fora, tot i que tampoc sobreviuria.

O sigui que les patateres catalanes no perillen.

Oh, resulta que hi ha unes races d'aquest bacteri adaptades als Andes, on també hi ha clima fred, i d'aquests bacteris ja se n'han trobat a Europa i als Estats Units.

Conseqüència de la globalització?

Exacte. I si t'infecta el camp s'ha acabat el bròquil! Has d'estar quatre o cinc anys sense plantar-hi cap planta que pugui ser atacada per aquest bacteri.

Quin objectiu general té el teu equip de recerca?

La nostra pregunta és com s'ho fa aquest bacteri, que és tan petit (fa unes tres micres: tres mil·lèsimes de mil·límetre), per matar una planta. Ens interessa aquest diàleg, i com és que hi ha plantes que hi resisteixen, com el tabac, i d'altres que moren.

Quants anys fa que a Tolosa s'estudia aquest bacteri?

Uns quinze anys, i com més estudiem més veiem la semblança entre bacteris que maten una planta (patògens vegetals) i bacteris que maten un organisme superior (patògens animals), com la salmonel·la o la legionel·la.

Sembla que no pugui ser.

És un descobriment molt revolucionari. Només fa uns deu anys que se sap. Christianl Boucher, el meu cap, és un dels que ho va descobrir al mateix temps que es descobria en animals.

Com és aquest mecanisme de matar tan semblant?

Es forma una mena de xeringa molecular a la superfície del bacteri que injecta directament proteïnes o toxines dins d'una cèl·lula, ja sigui de planta o

d'animal.

I tu què investigues, concretament?

Aquestes proteïnes o toxines que són injectades: quines són i què fan a la cèl·lula, què li toquen per matar-la. No les faig totes, eh? Jo en tinc una, un company una altra...

Us les repartiu.

Sí: cadascú fa un detall dins del detall del detall, però penso que és bo que els científics no perdem mai de vista el panorama general. A mi justament m'agrada aquesta recerca perquè està en estat embrionari. No se'n sap prou per perdre's en petiteses. Encara ens fem preguntes molt bastes, com ara: això mata o no mata?

“És bo que els científics no perdem mai de vista el panorama general”

Quina aplicació tindrà la vostra recerca?

Tot el que puguem saber d'aquest sistema ens pot servir per lluitar-hi en contra. Però no és el nostre interès principal, perquè no som cap empresa ni ens volem fer rics amb productes o fàrmacs.

La ciència per la ciència.

Sí, i tant, pel simple plaer de conèixer!

Però treballeu un tema amb molt potencial pràctic.

És possible que puguem definir quines plantes poden ser resistents a segons quins bacteris i com podem modificar les plantes perquè ho siguin. No treballem amb transgènics però el resultat lògic de la nostra investigació és

un transgènic.

No sona gaire bé.

Precisament per fer contenta l'opinió pública s'està pensant a fer el mateix amb una altra tecnologia. Encara que això de canviar els gens entre organismes la natura ho fa constantment, però com que la gent no n'és conscient és molt contrària als transgènics.

La natura canvia gens constantment?

Els organismes són d'una gran plasticitat. Pot semblar increïble perquè això a nosaltres no ens passa: per molt que t'acostis a un cavall saps que no et saltarà el seu gen a sobre! Però als bacteris sí que els passa!

I vosaltres buscaríeu una altra manera de fer un transgènic.

Sí, altres maneres d'encreuar plantes resistents i no-resistents per introduir a les no-resistents el gen de resistència de manera més "natural".

Fent una mena d'híbrid?

Sí, i això que és més bèstia, perquè fiques tot el material genètic d'una planta en una altra planta.

"No treballem amb transgènics, però el resultat lògic de la nostra investigació és un transgènic"

Et vas doctorar amb una tesi ben diferent, sobre crustacis.

Buscava una proteïna del llamàntol que el feia resistir als metalls pesants. El cas és que vaig acabar treballant amb bacteris i arran d'aquí ens vam preguntar: si agafem aquest bacteri que pot acumular metalls i el posem en un terra contaminat, també immobilitzarà els metalls com ho fa dins d'un organisme?

I això és aquella notícia que va sortir a *El País* l'any 2000, que deia: "Un bacteri amb un gen de ratolí neteja de cadmi els sòls contaminats".

Sí, perquè aquella pregunta, que era absolutament boja, va sortir!

Boja o intuïtiva? Quin paper té la intuïció en la ciència?

És cabdal. Però a vegades és la sort, també. Ara, treballant molt es pot suplir la falta d'imaginació. Perquè aquella idea no era nostra: l'havíem llegit, però ningú ho havia provat o a ningú li havia funcionat.

Suposo que la recerca t'ha fet viure moments de gran alegria.

Normalment són èpoques, perquè les recerques són lentes. En ciència hem de

ser tan crítics que quan veus una cosa un cop no te la pots creure, perquè tampoc els altres científics se la creuran. La base és l'experimentació. Però recordo moments de gran alegria, sí: quan vaig trobar el gen del crustaci, per exemple, al cap de mesos de buscar-lo.

Hi ha més coses que se saben o que s'ignoren?

Que s'ignoren, esclar, i sort n'hi ha. Sabem moltíssimes coses, però seguim sense saber res de les grans preguntes.

Per exemple?

El fet que no visquem eternament.

Això no està resolt?

Tots els sistemes biològics tendeixen a degradar-se i al final morim. Però el com i el perquè no se saben. Tots nosaltres som un cúmul de cèl·lules que es van reproduint dia a dia, i el més lògic seria que fos el cervell que es degenerés i moríssim. Però normalment no morim per això.

Tu ets dels pocs biòlegs que vius d'estudiar la vida, no d'explicar-la.

Això és perquè al nostre país ens ho posen molt difícil. T'ha d'agradar moltíssim, no molt. I tenir disponibilitat per anar-te'n a fora, amb els grups capdavanters. A casa nostra hi ha grups bons, però es treballa més amb bona voluntat que amb mitjans.

On són aquests grups capdavanters?

Als Estats Units, a Alemanya i al Regne Unit. També a la Xina, que aviat ens passarà al davant. Els japonesos tampoc van malament, però són menys.

La Xina aviat ens passarà al davant?

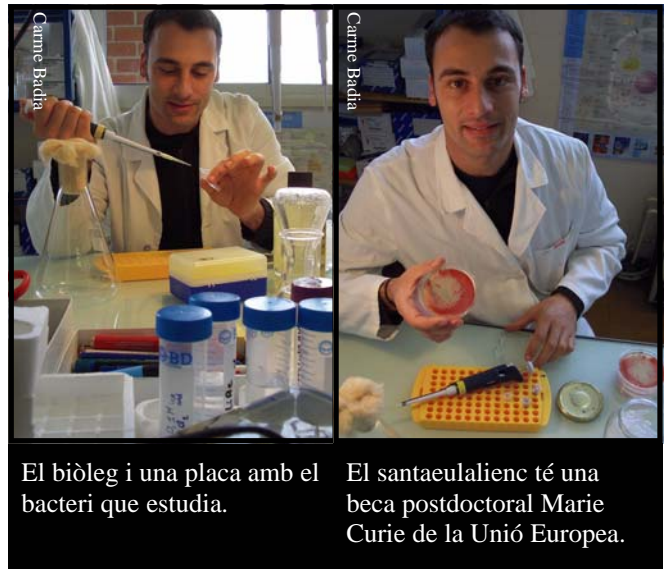
Han invertit el que no tenen en ciència i pressionen molt les universitats, perquè fan un rànquing en què la millor rep més diners que les altres. Això vol dir mil milions de persones que comencen a competir entre elles per ser els millors! És espectacular. Ara tothom col·labora amb la Xina. Nosaltres, també.

Us ho han demanat ells?

No, som els d'aquí que anem corrents per si volen col·laborar amb nosaltres!

Per què?

Científicament estan molt per sota, però tenen tants diners per investigar que



El biòleg i una placa amb el bacteri que estudia.

El santaaulalienc té una beca postdoctoral Marie Curie de la Unió Europea.

molts projectes que nosaltres no podem fer, ells ja els poden fer. I amb els transgènics, per exemple, no tenen cap problema.

"La Xina, que ha invertit molts diners en ciència, aviat ens passarà al davant"

Fa més de cinc anys que no ets per Catalunya.

Trigo tant a tornar perquè la recerca a casa nostra sobretot és als hospitals, i a mi tot el que són malalties humanes no m'atrau. A mi el que m'agrada és poder potinejar força!

I amb els humans no ho pots fer!

No, esclar. Les respostes es consideren molt més importants per la comunitat en general, però per mi científicament són igual d'importantes i en canvi tens moltes limitacions del model d'estudi.

De totes maneres l'abril del 2006 se t'acaba la beca. Què t'imagines fent?

Tot i que sóc científic científic, m'agrada molt la didàctica. Suposo que el lloc ideal per a mi seria la universitat, on es fa recerca i classes.

Es nota que ets fill de professor i mestra.

Sí que hi deu tenir a veure, sí!

Com és la relació d'un biòleg amb la natura?

Et meravelles de totes les coses, de com són i com funcionen, i de l'atzar i la història que hi ha al darrere. En camps més tècnics és l'home la força que modifica les coses, mentre que aquí sempre és la natura qui ha fet les coses i nosaltres qui ho estudiem, i és molt bonic.

L'ensenyament del *català* als *Pirineus Orientals*

L'espai geogràfic en el qual s'ensenyava la llengua catalana des del parvulari fins al termini dels estudis universitaris ve a ser bastant restringit. Administrativament, el català s'ensenyava en l'acadèmia de Montpeller però aquest territori s'ha de reduir a l'únic departament dels Pirineus Orientals (Catalunya-nord). I l'especificitat de l'aprenentatge del català rau en l'oferta del seu ensenyament dins una aula, del parvulari al liceu (institut).

Existeixen diferents tipus d'aprenentatge de la llengua si es tenen en compte les diverses estructures escolars que proposen el seu ensenyament.

Es poden destacar, en l'ensenyament primari (incloent-hi el parvulari), tres estructures escolars diferents: Arrels, la Bressola i classes bilingües en les escoles del servei públic.

En els anys setanta, es va crear l'associació de la **Bressola** que va encarregar-se d'un ensenyament escolar immersiu a la demanda de pares catalanoparlants. Avui dia, no sols existeix encara sinó que diversos establiments han obert en el departament. Pel que fa al seu estatut dins l'àmbit de l'Educació Nacional, continua essent una escola primària privada, de caire associatiu.

El 1981, una altra estructura escolar va formar-se: **Arrels**. De fet, pares que fins aleshores eren a la Bressola van decidir marxar-ne amb l'objectiu de crear una continuïtat en el recorregut escolar bilingüe dels seus nins. Així, l'escola Arrels és a la vegada maternal i primària. El 1995, va firmar un conveni experimental amb la Inspecció Acadèmica que l'integrava en el sector públic. Sembla que Arrels s'hagi integrat en el sector públic, bo i conservant algunes particularitats.

Finalment, en certes escoles públiques en què existeix una demanda d'ensenyament del català per part dels pares, s'han integrat classes específiques: **les classes bilingües**. Si no, en la majoria de les escoles primàries, existeix una iniciació al català donada o bé

pel mateix mestre si posseeix algunes competències lingüístiques o bé per estudiants de català.

En el que concerneix les modalitats d'ensenyament del català en l'escola primària, tant Arrels com la Bressola proposen una immersió total en català en el curs de CP (curs inicial de primària). Llavors, a partir de CE 1 (segon curs), s'introdueix progressivament el francès dins l'aula incrementant cada vegada més el seu ensenyament fins al CM 2 (darrer curs de primària). I aquí hi ha una gran diferència que rau en la concepció de l'ensenyament de la llengua catalana entre Arrels i la Bressola: mentre que la primera dispensa les assignatures en francès i en català (el català és llengua ensenyada i llengua d'ensenyament), la segona les dispensa només en català: així, el català és l'única llengua d'ensenyament i el francès és après com qualsevol altra assignatura i doncs com a llengua estrangera.

Pel que fa a les classes bilingües de l'escola primària en el sector públic, es segueixen les directrius del B.O. del ministeri de l'Educació Nacional sobre les llengües i cultures regionals. L'ensenyament bilingüe és dispensat a paritat horària en la llengua regional i en la llengua francesa amb una repartició equilibrada durant la setmana de classe. Aquest ensenyament s'organitza segons dues modalitats: o bé dos mestres es comparteixen el temps d'ensenyament o bé un mestre s'encarrega de la totalitat dels ensenyaments, i també de l'ensenyament del català. En el primer cas, l'un dispensarà l'ensenyament en català com a assignatura i com a llengua d'ensenyament en diverses assignatures i

l'altre procedirà de la mateixa manera en francès.

En el col·legi, la paritat horària és l'objectiu a atènyer però encara no és una realitat. Les seccions bilingües existents ofereixen un ensenyament de català de tres hores setmanals com a mínim i un ensenyament en una o diverses assignatures en català. En la majoria dels casos, l'única assignatura dispensada en català ve a ser història-geografia.

En el liceu (institut), es segueix aquesta mateixa modalitat.

Respecte als alumnes que integren un ensenyament del català en llur recorregut escolar, sigui en secció bilingüe, sigui en opció en el col·legi o en LV3 (tercera llengua estrangera) en el liceu, la tendència és idèntica i esfereïdora per una amant de la llengua catalana, desitjosa que el català continuï anant *sempre endavant* com ho diu el lema de la USAP, el club de rugbi de Perpinyà i un dels símbols més forts de catalanitat al nord dels Pirineus. A cada canvi d'estructura escolar en efecte, de l'escola primària al col·legi i del col·legi al liceu, es constata estadísticament una baixa impressionant dels efectius d'alumnes de català, constatació que no permet ser gaire optimista. Ara bé, les dades positives són les de l'ensenyament bilingüe públic de primària que augmenten de manera significativa des del 1993 fins a aquest any. En el col·legi, s'atenyen també aquest any escolar els efectius més importants d'alumnes des del 1993, però pot haver-hi fluctuacions d'un any per l'altre com és el cas del 2003-2004 en què es comprova una baixa respecte a l'any anterior. Així doncs, encara existeix una fragilitat d'aquest ensenyament.

Quant a l'esdevenidor i a l'evolució de la llengua catalana i del seu ensenyament dins el marc de l'Educació Nacional, cap resposta segura no existeix. La seva fragilitat és evident, perquè ultra la seva progressiva implantació en els establiments escolars, les modalitats



d'ensenyament depenen de mitjans econòmics i de la implicació més o menys important dels diferents caps d'establiments escolars.

A més, mentre que durant els últims anys en l'oposició del CAPES (que dona el títol de professor titular de l'ensenyament secundari francès) hi havia entre dues i tres places de professors de català cada any, el reclutament ha evolucionat a la baixa.

Dos aspectes importants que desvetllen esperances de futur són la imatge bastant positiva que vehicula el català i les relacions transfrontereres cada vegada més intenses entre Catalunya del Nord i Catalunya del Sud.

En efecte, per als pares, triar per als seus fills el català en classes específiques, és a dir bilingües, no és sempre únicament una qüestió purament lingüística, sinó que la

qualitat d'aquest ensenyament, que a més es beneficia d'efectius d'alumnes raonables dins una aula, està comprovada.

Pel que fa a les relacions transfrontereres ja existents des de fa temps, la construcció europea ha contribuït a millorar els intercanvis comercials entre ambdós costats. El projecte de construcció de la línia de TGV Perpinyà-Barcelona, segurament afavoreix ja aquests intercanvis. I no sols afavorirà el Rosselló sinó també tota l'Euroregió formada entorn a Midi-Pyrénées, Catalunya del Nord i Catalunya del Sud. En aquest context doncs, el català, crec i espero, jugarà un paper de primer ordre, cosa que suposa la continuïtat del seu ensenyament a través de les diferents estructures escolars.

Magali Prat

“La poesia és tensió amb el temps, la vida i el llenguatge”

Nascuda a Ripoll i establerta a Barcelona, Susanna Rafart, filòloga, poeta, narradora i crítica literària, acaba de publicar *Molí encès*, un poemari madurat durant l'estada que va fer a Tolosa l'octubre del 2003 i que va presentar al Casal Català aquest mes de maig.

Què és per tu tornar a Tolosa?

Vaig estar un mes convivint jo sola amb la ciutat i amb les lectures que hi trobava. Tornar ara amb el llibre escrit és molt gratificant, i m'evoca uns records que van ser els motors dels poemes.

Com vas treballar en el llibre durant l'estada aquí?

De fet ja l'havia començat abans de venir i després vaig tenir tot un any per polir-lo i perquè anés creixent. El que em va donar la ciutat va ser el to i el color de paisatge, perquè els temes són els habituals de la meua poesia.

Quins són aquests teus temes?

En tenim molt pocs, de temes! Sempre són els mateixos i hi vas tornant: la mort, la destrucció constant, l'esperança, l'amor. Aquests grans temes es contextualitzen en uns paisatges, en unes vivències, i també pel record de llibres de poetes catalans escrits o mig escrits a Tolosa com El caçador, de Tomàs Garcés. Véns aquí, saps que hi ha uns catalans, que hi ha un passat més antic grec i romà, i tot això, a part de la visita als museus, em va



La poeta va obtenir el premi Carles Riba 2001 amb *Pou de glaç*.

donar la pauta d'aquesta evocació del temps perdut sense nostàlgia: com una constatació.

Concepts la poesia amb una gran cultura al darrere?

La poesia és un camí cap al coneixement de l'experiència i de la cultura, però si això no modifica la teua vida personal potser no ho fas com ho hauries de fer. Et poses a escriure per un neguit i després són els llibres que et van cridant per ser llegits: és un ventall que es va obrint de manera natural, perquè vols saber els mots que tens d'on et vénen, en quins poemes han estat escrits i què representa que tu te'n serveixis ara.

Aquest plantejament recorda *Esprui*, allò que els poetes han de tornar-nos el nom de cada cosa.

Deu ser en el meu subconscient, perquè són poemes que ens van arribar amb la nova cançó, de joves. Aquestes paraules molt nues i com de testament t'imposen un començament que pot ser innocent cap a la literatura però no ingenu, perquè tu saps que ja s'ha pagat un preu. La poesia ja és el territori d'allò despullat i pur i només hi ha la teua exploració i el llenguatge. Hi ha només un caçador, que ets tu.

Aquesta caça la practiques només en català?

Sí: només escric poesia i narrativa en català. Faig algun article o assaig en castellà perquè hi ha pocs diaris i revistes en català per poder exercir la crítica. La meua formació va ser castellana fins a la universitat, però la poesia, que és una cosa molt íntima, només pot ser en la llengua de la infància.

La llengua de la teua infantesa és a Ripoll. Fa anys que vius a Barcelona: has de tornar sovint al Ripollès per realimentar-te?

No: els diccionaris alimenten molt! Els diccionaris i la literatura. Ara, has d'aprendre a conviure amb aquesta llengua una mica estripada de les grans ciutats procurant salvar alguns mots, que és el missatge d'*Esprui*. Els mots que tu has rebut els has de poder transmetre.

Costa?

Hem de tenir present que no hi ha un únic model de llengua: la llengua és molt rica, i si cada vegada l'empobrim nosaltres potser sí que al final no serem una literatura escrita. Sempre has d'estar en aquest pont entre el

llenguatge que es parla i el que tu creus que seria el model, i no sempre ets capaç d'equilibrar aquesta balança.

És una situació molt tensa?

La poesia ja d'entrada és tensió. Tensió amb el temps, la vida i el llenguatge. Jo ho accepto com un risc. Podria escriure poemes que s'entenguessin absolutament, ¿però tot allò que llegeixes un cop i ja no hi tornes, queda en la teva experiència? I a part la poesia no es mira en termes de públic: pot ser que només tinguis tres lectors que t'hagin entès. Això tampoc ho tries!

La teva mare, lletraferida, què diu de la teva poesia?

Que és difícil, però li agrada, com a totes les mares! I és una sort que un pare o una mare et puguin llegir. Això com més gran et fas més ho valores.

Has deixat l'ensenyament per dedicar-te a escriure i a criticar el que escriuen els altres. Quin és el teu tub d'escapament?

Els amics, la família i la pintura. Com que no pinto professionalment, no hi pateixo: em relaxa.

Dius en una altra entrevista que es podria publicar molta més poesia de la que es publica.

Potser hem arribat a un punt que els premis ja donen massa tranquil·litat als editors i no fan l'esforç de buscar bons originals. Això crea unes col·leccions estranyes sense un gust definit. La capacitat creativa d'un editor és molt important, i sobretot es veu en els editors petits, en uns catàlegs molt pensats.

Per exemple?

A petita escala, l'Antoni Clapés i el Víctor Clapés, que fan els llibres del Cafè Central i les plaquetes d'Els ulls de Tirèsies. El que dona diners en una editorial gran és la narrativa o els llibres de cuina, i la poesia es té per posar la cirereta. Però aquesta cirereta s'ha de cuidar, hi ha d'haver més rigor, perquè estàs construint una tradició.

La tradició és justament una de les coses que Els Imparables, el grup de poetes del qual formes part, reivindicau.

Reivindicuem una tradició determinada: Espriu, Vinyoli, Màrius Sampere, Palau i Fabra... Autors que a la universitat no han tingut una trajectòria normalitzada. Nosaltres que busquem una literatura

d'idees els reclamem com a pares.

Demanam una tradició plural, no la que es vol fer veure com l'única existent i que ha perpetuat uns models d'una sola tendència. Jo dic, per exemple, que s'editi un Vinyoli de butxaca per als joves.

Els Imparables també sou creadors. Com és la vostra poesia?

No se'n pot parlar unitàriament. Ens hem unit per uns interessos comuns quan ja tots teníem unes poètiques molt definides.

Quins interessos comuns?

L'exigència pròpia, fer una literatura d'idees amb ambició literària, mirar més cap a la tradició europea, donar un valor a la crítica, reivindicar uns poetes. I anar a buscar el model extrem, aquell que fa que una petita literatura sigui una gran literatura; això no vol dir que cap de nosaltres arribi a aquest punt, però aquest reclam nostre pot fer que els poetes que ens vénen al darrere sí que hi arribin.

Per a què consideres que ha servit crear Els Imparables?

Durant tot un any no s'ha parlat d'altra cosa que de poesia en les pàgines d'opinió dels diaris! Hi ha hagut urticàries i batalles campals.

Per què creus que hi ha tanta "imparablefòbia"?

Per tres raons. Primera: no ens hem fet hereus dels poetes just anteriors sinó que hem anat a buscar els avis com a referents. Segona: hem discutit el model Carner, cosa que semblava intocable, com la Transició, que no es podia dir res perquè no passés res.

I la tercera raó?

La gent ha confós l'ambició literària amb el voler-se instal·lar en el poder, en els mitjans... Han entès que Els Imparables només era qüestió de promoció i d'imatge, i el que diem és una altra cosa.

Què diries als que acusen Els Imparables de ser un producte comercial de l'editorial Proa?

Que van desencaminats, perquè dient això volen esborrar la força i l'impuls amb què ha sortit el grup. D'altra banda no deixem de ser poetes antologats, i qui ha fet la feina són els antòlegs.

Del poeta Gabriel Ferrater no n'has parlat.

No n'he parlat tot i que l'hem llegit, naturalment. Però hem buscat els models en altres poetes.

No seria de la generació dels vostres "avis"?

És un cas diferent, molt lligat als poetes just per sobre nostre.

Diries que el poeta català té unes dificultats afegides?

No: la poesia té dificultats sempre, i sempre són les mateixes dificultats. Ara, pot ser més difícil fer-se més visible perquè no tenim un mercat normalitzat.

Però tu ets partidària que no es pugui viure de la poesia.

Sí, perquè si la poesia t'engreixés la panxa, malament! I precisament per aquesta llibertat que representa la poesia: és l'únic reducte de llibertat que queda, i no li pots posar preu.

Cap a on va la poesia de la "poeta de muntanya", com et defineixes tu mateixa?

No ho sé. Pot ser que torni al glaç, a la concentració i a la poesia despullada i molt breu. Però també tinc aquesta altra faceta més sensual de la pintura, la imatge, la plasticitat. L'ideal seria que es trobessin filosofia i pintura en algun punt, però això mai ho saps.

Carme Badia i Puig



Rafart, mare de dos fills, viu a Barcelona.

Andrea Camilleri

Andrea Camilleri va néixer el 1925 a Sicília a Porto Empedocle, que esdevindrà Vigàta en les seves novel·les, i ara viu a Roma. És guionista, director de cinema, televisió i teatre.

Quan va morir el seu pare, ell va recuperar la consciència de la seva sicilianitat. Llavors començà a escriure en sicilià novel·les de dos tipus: les unes són pseudo-històriques ambientades a Vigàta: arribada del telèfon, construcció d'un teatre...; les altres són novel·les policíiques, en què el protagonista és el comissari Montalbano: li va donar aquest nom en homenatge a Vázquez Montalban, que tanmateix deia que no es mereixia aquest honor. Sicília té sempre un paper fonamental; una particularitat de la llengua siciliana és l'ús del «passato remoto», pretèrit perfet simple que s'utilitza poc en francès i en italià i no tant en català. A través d'aquesta novel·la, es veu o s'entreu la Màfia, ben real encara avui a Sicília.

El capell i la gorra

Era una nit fosca, però no tempestuosa. En l'obscuritat espessa d'aquell carrer que hauria hagut de ser il·luminat per un fanal que els pillets havien apagat a pedrades, el capell de gran marca una mica atemorit, caminava de pressa per arribar on havia d'arribar. Tombant a la cantonada, compregué que la temuda mala trobada ja estava passant: davant d'ell, immòbil com si l'estigués esperant, hi havia una gorra. I no una gorra de quadres de turista anglès o verdosa de català; no, home, aquella era una gorra siciliana, de drap negre, i era també de través. Amb un crit sufocat, el capell va fer un pas endarrere.



«Por et fiu?» es va informar, a la vegada educada i irònica, la gorra.

«Bé, sí.»

«I per què?»

«I bé, ja se sap el que representa la gorra, no? I veient-te així d'improvís davant meu, en l'obscuritat, en un carrer solitari, pensí de seguida en una mala gorra, una gorra amb intencions dolentes... Ho endevini?»

«Ho endevinares.» contestà la gorra sortint un revòlver de la butxaca. Després preguntà;

«Abans, treu-me d'un dubte. Sobre quin cap estàs?»

«Sobre el cap del més gran banquer del món», contestà el capell.

La gorra tornà a posar-se l'arma a la butxaca, es féu a un costat, s'esgorrà respectuosament.

«Disculpi, capo.No l'havia reconegut» digué inclinant-se.

Andrea Camilleri, *Gocce di Sicilia, Il cappello e la coppola*, Ed.dell'Altana 2001.

Traducció i presentació: *Ariane Giorgetti*

CURSOS DE LLENGUA CATALANA

A partir de la primera setmana del mes d'octubre

Els cursos tenen lloc al **Casal Català**

7 rue des Novarts

31300 Tolosa de Llenguadoc

☎ 05.61.59.61.02

Fax: 05.62.48.59.71

| | | |
|-----------------|---------------|-------------------|
| Dilluns | 18h15 - 19h45 | (perfeccionament) |
| Dimarts | 18h00 - 19h30 | (avançat) |
| Dimecres | 18h00 - 19h30 | (mitjà) |
| Dijous | 18h00 - 19h30 | (iniciació) |

CURSOS DE SARDANES

Els cursos d'iniciació a la sardana tenen lloc, de finals de setembre fins a mitjans de juny al :

Centre Léo-Lagrange

54 rue des Sept Troubadours

31000 Tolosa de Llenguadoc

Tots els diumenges de les 10h30 a les 12h30

A **Tournefeuille** cada dos dimarts a les 20h30